

Amaliy san'at fanini o'qitishda ijodkorlik kompetentsiyalarini rivojlantirish va kasbiy ko'nikmalarni shakllantirish metodikasi*Muhayyo Barotovna Azimova**Buxoro davlat universiteti "Tasviriy va amaliy san'at" kafedrası dotsenti**Ramazonova Go'zal Muhammad qizi**Buxoro davlat universiteti "Tasviriy va amaliy san'at" kafedrası 1-bosqich magistranti.*

Annotatsiya: Mazkur maqolada amaliy san'at va kasbiy mahoratni o'qitishda ijodkorlik qobiliyatlarini tasniflash, amaliy ko'nikmalar va texnik malakalarni tarbiyalash, shuningdek metodik usullarni rivojlantirish uchun bir nechta strategiya va yondashuvlar haqida qisqacha so'z yuritiladi.

Kalit so'zlar: San'at, metod, kompetentsiya, malaka, strategiya.

Аннотация: В данной статье кратко рассматриваются несколько стратегий и подходов к классификации творческих способностей, воспитанию практических навыков и технических навыков, а также разработке методических методов в обучении прикладному искусству и профессиональным навыкам.

Ключевые слова: Искусство, метод, компетентность, умение, стратегия.

Abstract: This article briefly discusses several strategies and approaches for the classification of creative abilities, education of practical skills and technical skills, as well as development of methodical methods in the teaching of applied arts and professional skills.

Key words: Art, method, competence, skill, strategy.

Mamlakatimizning bugungi kunida amaliy san'atni o'qitish eng dolzarb va qimmatli bo'lib qolmoqda, amaliy san'at madaniy va til to'siqlaridan ustun turadigan visual tildir. Ijodkorlik va tanqidiy fikrlash, fanlar aro ta'limni targ'ib qilish, aloqa va ifodani kuchaytirish.

Tasviriy san'at, rangtasvir nafis san'at bo'lib, bo'yoqlar yordamida yaratiladi. Insoniyat uchun ta'lim - tarbiya va estetik zavq berish vazifasini badiiy asar sifatida o'taydi. Inson nutqi, madaniyati va fikrlash qobiliyatlarini badiiy adabiyot o'stirsa. tasviriy san'at olam ranglarini ko'ra bilish, anglay olish, inson hayotida turli xil ranglar va jilolar aks ettira bilishni shakllantiradi. Alloh insonni shunday qudratli mavjudod qilib yaratdiki, o'z ishlari bilan buni yana bir bor isbotlaydi. Tasviriy san'at rivojiga "Uyg'onish davrida" katta hissa qo'shilgan. "Uyg'onish davrida" insonparvarlik g'oyalar tasviri realistik tasvirlar avj oldi. Veleskes, Murilbo Perro Della, Franchesko, Bottichelli, Leonardo Da vinchi, Mikelanjelo, Rafael, Titsian kabi buyuk rassomlar estetik jihatdan bebaho asarlar bilan tasviriy san'at turida unitilmas obrazlar yaratganlar.

Rassomlik san'ati asarlari hayol lavhasi aks ettiradi. Rassomlik san'ati asarlari mato, karton, yog'och, tosh, oyna, metall, ganch, qog'oz va boshqalarga chiziladi Rassomlik san'ati so'ngi paleolit tosh davrida vujudga keldi. Insonning tashqi dunyosi ta'sirida jon va ruhning borligiga va tashqi olamni anglashga bo'lgan harakat va ishonishi ilk tasviriy san'atning vujudga kelishiga olib keladi. Ilk insonlar g'orlarda ov va jang tasvirlarini tushurganlar. So'ng paliioletga oid insonlar syrat chizgan g'orlar Fransiyadagi Lasko, Ispaniyadagi Altamir, Boshqiristondagi Kapovaya g'orlari kiradi. Demak, inson paydo bo'lgan vaqtda ham tasviriy san'at vujudga kelgan desak adashmaymiz. Rassomlik san'ati me'morchilik va haykaltaroshlik bilan uzviy bog'liq ravishda etnik davrda rivojlangan. O'rta asrlarda Yevropa va Kavkazda ibodatxonalarni diniy qo'lyozma kitoblarni bezashda xizmat qildi. Bu davrda Yaqin Sharq, O'rta Osiyo Hindiston Xitoy va Yaponiya minatyura san'ati rivojlangan.

Avvalo kompetetsiyaga ta'rif berishimiz lozim. Tasvir yoki haykalning bosqichlari ketma-ketligini to'g'ri bajarish kompetetsiya dyeiladi. Ish joyini to'g'ri tashkil eta olish tasvirni qog'oz yuzasiga to'g'ri joylashtira olish; tasvirni ishlashda asosiy va xosila ranglarni to'g'ri qo'llay olish; sodda naturalarning shakli tuzilishini, rang, o'lchash nisbatlari fazoviy holatni kuzatadi, taxlil qiladi, amaliy ishda tasvirlay oladi.

Rangtasvir va grafika asarlari quyidagi asosiy janrlarda yaratiladi:

1. Portret,
2. Naturmort,
3. Manzara
4. Maishiy
5. Tarixiy
6. Botal
7. Animatsion
8. Morinistik

Tasviriy san'at o'zining tasvirlash usullari va boshqa jihatlari qarang grafika rangtasvir va haykaltarishlik kabi turlarga bo'linadi.

Tasviriy san'at barcha o'quv fanlari bilan bevosita bog'liqdir. Ayniqsa bu bog'liqlik ko'proq biologiya, geografiya, mehnat, chizmachilik, matematika, fizika, tarix, til adabiyot fanlarida ko'proq namoyon bo'ladi. Bu bog'lanish ham nazariy, ham amaliy jihatdan amalga oshiriladi. Predmetlararo bog'lanishning tashabbuskori tasviriy san'at o'qituvchisidir. Avvalo, o'qituvchi maktabda tasviriy san'at kabinetini tashkil etishi lozim. Kabinetda tasviriy san'atga juda yaqin bo'lgan biologiya, mehnat, matematika, chizmachilik geografiya, adabiyot, tarix kabi fanlarning dasturi, darslik va ko'rgazma materiallaridan baza tashkil etish zarur. Tasviriy san'at o'qituvchisi o'z ish rejasini tuzadi, har bir darsning qaysi fan bilan bog'lanishini ko'rsatadi.

Tasviriy san'at fanining boshqa fanlar bilan bog'lanishi turlicha xarakter, mazmun va shakllarda amalga oshiriladi. Bu bog'lanish o'tiladigan dars mavzusining maqsadi, vazifasi va mazmuniga ko'ra amalga oshiriladi. Avvalambor qalamtasvir yoki narsaning o'ziga qarab rasm chizish, tematik kompozitsiya tuzish, badiiy bezash, haykaltaroshlik, amaliy san'at mashg'ulotlari o'zaro bir-biri bilan bog'lanadi.

So'ngra tasviriy san'atning bu mashg'ulotlari botanika, zoologiya, matematika, chizmachilik, adabiyot, geografiya, mehnat kabi fanlar bilan bog'liq holda olib boriladi. Bunda olma, anor, nok, qovun, tarvuz, rediska, sabzi, turp, terak, tol, o'rik va o't-o'lanlar kabi narsalar rasmi chizilganda albatta botanikaning materiallaridan foydalaniladi. Darsda qush va hayvonlar - qo'y, echki, tovuq, kaptar, qarg'a, hakka, bo'ri, tulki, sher, fil, ilon, toshbaqa va boshqalarning rasmi chizilganda dars zoologiya fanining materiallari asosida tashkil etiladi. Aksariyat tasviriy san'at darslarida geometrik shakllar, prizmatik buyumlar rasmi chiziladi. Kub, prizma, ko'pyoqli piramida, konus, silindr, shar va shu kabi shakllardagi predmetlar rasmi chizilganda o'qituvchi matematika va chizmachilik fani bilan bog'lanishi zarur.

Texnika vositalari, mexanik o'yinchoqlarning rasmi chizilganda esa darsda fizika fani materiallaridan foydalaniladi. Ro'zg'or buyumlari, mehnat qurollari rasmi chizilganda o'qituvchi mehnat fani bilan bog'lanadi, uning ko'rgazma va o'quv materiallaridan foydalanadi va hokazo. O'zining buyuk tarixidan kelib chiqib mavjud tabiiy iqtisodiy imkoniyatlarga tayanib, O'zbekiston o'zigagina xos bo'lgan taraqqiyot yo'lidan bormoqda va unga butun afkor omma qiziqish bildirmoqda. Ularning barchasi xalqning ma'naviy, yaratuvchanlik mehnati bilan bog'liq. Mustaqillikka erishilgach, bizning dunyoqarashimiz va tarixiy voqealarga bo'lgan

munosabat o'zgardi. Bu fan tarixini va xususan tasviriy san'atni, uning taraqqiyotining asosiy tamoiylarini qayta o'rganishni taqozo qildi.

Borliq sir sinoatlari o'zida mujassamlashgan fan bu tasviriy san'atdir. Fanlar ichida hamma qiziqib shug'ullanadigan tasviriy san'at kompetetligini oshirish maqsadida ko'proq o'qishimiz lozim. Faqat rassomlik emas aniq dalillarga iqtisoslashtirilgan chizchmachilikni ham kuchli bilish lozim chunki jadal rivozlanib borayotgan O'zbekistonimiz uchun yosh muhandislar, loyihalovchilar juda zarurdir kelajak avlodga yoshligidanoq shunga qiziqtirib yo'nalish berib borilsa buyuk ishlar kutish mumkin. Buning uchun eng avvalo rassomlik hayotiga kirib kelish, har bir narsaning, aniq ma'lumotlariga ega bo'lishni talab etadi. Oddiy ko'z bilan qaraganda eng oson fanga o'xshaydi lekin uningtotlitaminibilish uchun rassomlik mashaqqaticho'qqisini, uning tub ildizini bilsagina ana unda haqiqiy rassom bo'lib yetishadi va kelajak avlodga ham bu go'zal hayotiy fanni chuqur o'rgata biladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Ta'lim to'g'risida. O'zbekiston Respublikasining qonuni. // Barkamol avlod-O'zbekiston taraqqiyotining poydevori.-T.; Sharq, 1997.-20-29 b.
2. Kadrlar tayyorlash milliy dasturi. // Barkamol avlod O'zbekiston taraqqiyotining poydevori.-T.; Sharq, 997.-34-63 b.
3. 5110800 - Tasviriy san'at va muhandislik grafikasi bakalavriyat ta'lim yo'nalishining davlat ta'lim standarti.
4. Xasanov R. Tasviriy san'atni o'qitish metodikasidan amaliy mashg'ulotlar. O'quv qo'llanma.-Toshkent: TDPU, 2006. -72 b.
5. Азимова, Мухайё Баратовна, and Шерали Наимович Аvezов. "Костюмы в миниатюрах Мавераннахра." *Евразийский научный журнал* 2 (2017).
6. Хакимова, Гульнора Абдумаликовна, and Шерали Наимович Аvezов. "ПСИХОЛОГИЯ ЦВЕТА И РОЛЬ ЦВЕТА В НАШЕЙ ЖИЗНИ." *Журнал научных публикаций аспирантов и докторантов* 4 (2015): 76-79.
7. Jumaev Q., Sobirov T. R., Azimova M. V. Modern application and decoration art of Bukhara //ACADEMICIA: AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY RESEARCH JOURNAL. – 2021. – Т. 11. – №. 1. – С. 117-124.
8. Азимова М. Б., Ибадуллаева Ш. И. XIX аср охири-XX аср бошларида Бухоро аҳоли турар жойлариинтерьер безаги (Файзулла Хўжаев уй-музейи мисолида) //Евразийский научный журнал. – 2017. – №. 2.
9. Азимов Б. Б. и др. ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ, ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ И МЕТОДИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ПРОВЕДЕНИЯ БЕСЕД ОБ ИСКУССТВЕ //European science. – 2021. – №. 2 (58). – С. 38-40.
10. Сулаймонова, М. Б., Азимов, Б. Б., Азимова, М. Б., & Тухсанова, В. Р. (2021). ДОСТИЖЕНИЕ ЭСТЕТИЧЕСКОЙ И НРАВСТВЕННОЙ ЗРЕЛОСТИ ОБУЧАЮЩИХСЯ ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОМУ ИСКУССТВУ. *European science*, (3 (59)), 53-56.
11. Азимова, М. Б., Азимов, Б. Б., & Тухсанова, В. Р. (2021). ИСКУССТВО РОСПИСИ ТКАНЕЙ. *European science*, (2 (58)), 41-43.
12. Ширинов, А. Л., Батиров, Д. С., & Шомуродов, О. Н. (2021). ВАЖНОСТЬ ЦВЕТОВЕДЕНИЯ В ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОМ ИСКУССТВЕ. *Наука и образование сегодня*, (5 (64)), 83-85.

13. Аминов, Акмал Шавкатович, et al. "ПРОБЛЕМЫ ОРГАНИЗАЦИИ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ СТУДЕНТОВ В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ." *European science* 2 (58) (2021): 77-79.
14. Собирова, Ш. У., Ядгаров, Н. Д., Мамурова, Д. И., & Шукуров, А. Р. (2021). ОСНОВЫ, ЦЕЛИ И ЗАДАЧИ ОБУЧЕНИЯ ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОМУ ИСКУССТВУ. *European science*, (2 (58)), 62-65.
15. Абдуллаев, Сухроб Сайфуллаевич. "ЭСТЕТИКА ЦВЕТА В ВОСПИТАНИИ ПЛАСТИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ АРХИТЕКТОРА." *PEDAGOGS journali* 1.1 (2022): 384-386.
16. Абдуллаев С. С., Шарипов Ш. Ш. ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ ТВОРЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА СТУДЕНТОВ СРЕДСТВАМИ НАРОДНОГО ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО ИСКУССТВА //XXI ASRDA INNOVATION TECHNOLOGIYALAR, FAN VA TA'LIM TARAQQIYOTIDAGI DOLZARB MUAMMOLAR. – 2023. – Т. 1. – №. 5. – С. 80-85.
17. Абдуллаев С. С. РОЛЬ СРЕДНЕВЕКОВОЙ ЛИТЕРАТУРЫ ВОСТОКА В СОЗДАНИИ СЮЖЕТОВ МИНИАТЮРЫ СРЕДНЕЙ АЗИИ //Inter education & global study. – 2023. – №. 2. – С. 100-108.
18. Botirov, J. S., Bakaev, S. S., Avliyakulov, M. M., Shirinov, A. L., & Abdullaev, S. S. (2021). The same goes for art classes in private schools specific properties. *Journal of Contemporary Issues in Business and Government Vol, 27(2)*.
19. Laue S., Abdullaev S. S. Legends and True Stories about the Samanid Mausoleum //EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION. – 2022. – Т. 2. – №. 2. – С. 308-311.
20. Abdullayev¹ S. F., Abdullayev S. S. TRANSLATION OF CULTURAL VALUES IN THE ARTISTIC HERITAGE OF TRADITIONAL APPLIED ARTS OF BUKHARA.
21. Абдуллаев С. С. РОЛЬ СРЕДНЕВЕКОВОЙ ЛИТЕРАТУРЫ ВОСТОКА В СОЗДАНИИ СЮЖЕТОВ МИНИАТЮРЫ СРЕДНЕЙ АЗИИ //Inter education & global study. – 2023. – №. 2. – С. 100-108.
22. Jurayevich J. K., Sayfullayevich A. S. THE UNIQUE OF BUKHARA JEWS IN THE DYE INDUSTRY AND WEAVING CRAFT //Euro-Asia Conferences. – 2021. – Т. 1. – №. 1. – С. 48-53.
23. Sayfullayevich A. S. CHALLENGES OF TRAINING FINE ARTS TEACHERS IN THE PRESENT //International Conference on Research Identity, Value and Ethics. – 2023. – С. 348-353.
24. Abdullaev S., Mamatov D. Pedagogical foundations in the teaching of folk arts and crafts of Uzbekistan in the training of teachers of fine arts //E3S Web of Conferences. – EDP Sciences, 2023. – Т. 420. – С. 10019.
25. Olimov S. S., Mamurova D. I. Directions For Improving Teaching Methods //Journal of Positive School Psychology. – 2022. – С. 9671–9678-9671–9678.
26. Aminov, A. S., Mamurova, D. I., & Shukurov, A. R. (2021, February). Additional and didactic game technologies on the topic of local appearance. In *E-Conference globe* (pp. 34-37).
27. Olimov S. S., Mamurova D. I. Information Technology in Education //Pioneer: Journal of Advanced Research and Scientific Progress. – 2022. – Т. 1. – №. 1. – С. 17-22.

28. Olimov S. S., Mamurova D. I. Opportunities to use information technology to increase the effectiveness of education //International Journal of Early Childhood Special Education (INT-JECSE). – 2022. – T. 14. – №. 02.

29. Mamurova D., Khusnidinova N. Didactic possibilities of using computer graphics programs in the educational process //BIO Web of Conferences. – EDP Sciences, 2024. – T. 84. – C. 02020.

30. Ibadullayeva S. “MANZARA JANRIDA IJOD QILGAN RASSOMLAR ASARIDAN NUSXA KO‘CHIRISH” MODULINI O‘QITISHDA INNOVATSION TA’LIM TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH AHAMIYATI //Buxoro davlat universitetining Pedagogika instituti jurnali. – 2021. – T. 1. – №. 1.

31. Ilkhamovna I. S. DEVELOPMENT OF STUDENTS’ CREATIVE ABILITIES IN FINE ARTS LESSONS //International conference on multidisciplinary science. – 2023. – T. 1. – №. 6. – C. 104-107.

32. Ilkhamovna I. S. THE ESSENCE AND THEORETICAL BASIS OF THE CONCEPT OF CREATIVE ABILITY //Role of Exact and Natural Sciences During the Renaissance III. – 2023. – C. 69-71.

33. Ibadullayeva S., Sunnatilloeva S. TASVIRIY SAN’AT DARSLARIDA NATYURMORT ISHLASH ORQALI O‘QUVCHILARNING IJODIY QOBILİYATLARINI RIVOJLANTIRISH //INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE on the topic: “Priority areas for ensuring the continuity of fine art education: problems and solutions”. – 2023. – T. 1. – №. 01.

